

SZABÓ ENIKŐ

A BŰNHALMAZATRA ÉS A VISSZAESŐKRE VONATKOZÓ EGYES SZABÁLYOK VÁLTOZÁSAI A 2009. ÉVI LXXX. TÖRVÉNYTŐL A 2012. ÉVI C. TÖRVÉNY HATÁLYBALÉPÉSÉIG

Írásom célja a jogalkotó által közelmúltban bevezetésre kerülő, a halmazati büntetésre és a visszaesőkre (különös tekintettel az erőszakos többszörös visszaesőkre) vonatkozó hazai rendelkezések összefoglaló bemutatása, annak a folyamatnak az ismertetése, amibe szorosán illeszkedik a 2010. évi LVI. törvény, valamint az új Büntető Törvénykönyv (2012. évi C. törvény) vonatkozó rendelkezései. A bevezetésre és alkalmazásra kerülő rendelkezések születését, közéleti és szakmai fogadtatását, az amerikai és a magyar jogrendben korábban megjelenő formáit, valamint a szabályozással kapcsolatos dilemmákat részletesebben már vizsgálat tárgyává tettem „Három csapás magyar módra” című Tudományos Diákköri dolgozatomban. Az itt leírtak a dolgozat egyfajta folytatásának, kiegészítésének is tekinthetőek, hiszen annak megírása óta hatályba lépett 2013. július 1-jén az új Büntető Törvénykönyvünk.

Mindenekelőtt itt kell említést tennem az Egyesült Államok több tagállamában is bevezetett, a súlyos bűncselekményeket elkövető visszaesőkkel szemben elfogadott különleges jogszabályok és a Szlovákiában is alkalmazásra kerülő rendelkezések létezéséről. Ennek egyik indoka, hogy az amerikai elnevezés, az ún. „három csapás” kifejezés használata terjedt el a magyar közvélemény körében az elfogadott 2010. évi LVI. törvénnyel kapcsolatban, illetve a szlovák jogalkalmazásban szintén ilyen elnevezéssel és hasonló tartalommal van jelen az említett törvényhely. Az amerikai szabályozással és a *Three Strikes* törvényekkel kapcsolatban Beke-Martos Judit¹ cikkében, míg a szlovákiai tapasztalatokról Anton Fábry² írásában talál részletes leírást a téma iránt érdeklődő olvasó. A külföldi szabályozások említésének másik oka, hogy a 2009. február 17-én, az Országgyűlésnek benyújtott, a korábbi Büntető Törvénykönyv (1978. évi IV. törvény) módosítását célzó ellenzéki javaslat Általános indokolása maga is kimondta az amerikai modellel fennálló tudatos hasonlóságot. Az elképzelés szerint az akkor a javaslattal bevezetésre kerülő „erőszakos visszaeső” kategóriába tartozó bűnelkövetőkkel szemben ezt az Egyesült Államokból importált intézményt alkalmazták volna. A jelen mű terjedelmi korlátaira tekintettel szintén nincs lehetőség az ismételt bűnelkövetőkkel szembeni szabályozás magyar jogtörténetben meglévő gyökereinek, előzményeinek bővebb ismertetésére, azonban a visszaesés törvényi szabályozásának formálódását a kezdetektől alaposan ismerteti tanulmányában Balla Lajos³ és Kónya István⁴ is. Megállapítható, hogy már Szent István korában megjelent az elv: az első büntényesekkel és a visszaeső bűnözőkkel szemben differenciált szabályok kerüljenek alkalmazásra. A bűnözés elleni harc egyik záloga ugyanis, hogy sikerül-e vagy sem az első elkövetés után a terhelten szemben olyan büntetőjogi jogkövetkezményt megfelelő módon alkalmazni, ami visszatartja a későbbi bűnismétléstől a delikvenst.

1. A T/8875. SZÁMÚ TÖRVÉNYJAVASLAT⁵

A 2009. február 17-én ellenzéki képviselők által előterjesztett javaslat szigorítani kívánta volna a visszaesőkre vonatkozó szabályokat. Számos ponton heves ellenállást váltott ki a közéletben a tervezet, amely szerint az emberek biztonságának garantálása érdekében súlyosabb, elrettentésre alkalmas büntetésekre van szükség. A súlyos és erőszakos bűncselekmények visszaszorítására a középérték elvének újbóli bevezetésével, az erőszakos cselekményekkel szembeni fokozott szigorral és a büntetések súlyosításával elérhető visszatartó erővel kívánt reagálni. Ahogy a bevezetőben is utaltam már rá, a tervezet új visszaeső kategória bevezetésé-

¹ BEKE-MARTOS JUDIT: Three Strikes Law. A három csapás törvénye Amerikában, in *Rendészeti szemle*, 2009/9. szám, 97-110. o.

² ANTON FÁBRY: A „Három csapás” büntetési elv bevezetése és ennek tapasztalatai Szlovákiában, in *Ügyészek Lapja*, 2010/6. szám, 127-133. o.

³ BALLA LAJOS: Adalékok a visszaeső bűnelkövetők megítéléséhez a magyar büntetőjogban, in *Bírák lapja*, 2011/1-2. szám, 113-129. o.

⁴ KÓNYA ISTVÁN: A három csapás bírói szemmel, in *Magyar jog* 2011/3. szám, 129-135. o.

⁵ T/8875. sz. törvényjavaslat <http://www.parlament.hu/irom38/08875/08875.pdf> (2013.11.24.).

vel számolt és erre az elkövetői rétegre, az amerikai modell alapján, személy elleni erőszakos cselekmény elkövetése esetén, a büntetési tétel felemelésével alkalmazta volna a „három dobás” elvét. A javaslat az „erőszakos visszaeső” fogalmán (amelyet, a többi visszaesői kategória mellett, a Btk. 137. § 17. pontjaként, az értelmező rendelkezések között helyezett volna el) a következőket értette. „17. erőszakos visszaeső az, akit a szándékos, személy elleni erőszakos bűncselekmény elkövetését megelőzően visszaesőként, mindkét alkalommal szándékos személy elleni erőszakos bűncselekmény miatt végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték.” Ez a meghatározás nem tartalmaz időkorlátot, tudatosan nem veszi figyelembe, hogy mennyi idő telik el az egyes bűncselekmények között. Erre a pontra maga az előterjesztő is kitért a javaslat részletes indokolásában. A Btk. ismerte a személy elleni erőszakos bűncselekmény fogalmát, azonban nem határozta meg pontosan az idetartozó Különös részi tényállásokat. A Btk. miniszteri indokolása alapján a joggyakorlat alakította ki, hogy melyek ezek, a javaslat a 10. §-hoz fűzött részletes indokolásban pontosan felsorolja. (A tervezet ismertetett pontjaiból számos átalakítva ugyan, de bevezetésre került a 2009. évi LXXX. törvénnyel, részletesebb kifejtésükre ott kerül sor.) Az Országgyűlés nem vette végül tárgysorozatba a benyújtott javaslatot.

2. A 2009. ÉVI LXXX. TÖRVÉNY⁶ – ÚJ FOGALOM KETTŐS NYOMTÁVON

A kormányoldal maga is előterjesztett Btk. módosító javaslatot 2009 tavaszán. A Büntető Törvénykönyv Általános részi szankciórendszerének átalakításáról rendelkező novella hatályba lépése jelentősen módosította a visszaeső, a különös és a többszörös visszaeső kategóriákat. A jogalkotó az új Általános rész megalkotásával az ún. kettős nyomvonalú kriminálpolitika megvalósítását tűzte ki célul. Ennek lényege a következőképpen foglalható össze: a törvényhozó a súlyos bűncselekmények elkövetőivel szemben a büntetőjog teljes szigorával, szabadságelvonó szankciók alkalmazásával lép fel, ugyanakkor a másik nyomvonalon haladva a bűnesetek többségét kitevő kisebb súlyú és a társadalomra kevésbé veszélyes bűncselekmények elkövetőivel szemben széles körben alkalmaz alternatív büntetéseket és intézkedéseket is. Mivel ez a szemlélet fokozottan védi az áldozatok és a sértettek érdekeit ezért lehetőséget nyújt arra, hogy az állam bizonyos esetekben lemondjon büntetőigényének érvényesítéséről. Ez főként azokban az esetekben lehetséges, ahol az elkövető kisebb súlyú bűncselekményt valósított meg és ennek egyfajta megváltásaként kész a sértettnek a törvényben meghatározott feltételek szerint megfelelő jóvátételt nyújtani. Amíg a szigorítást, mint egyik nyomtávot az élet, a mindennapi valóság diktálja, addig a liberalizációt képviselő nyomtávot a szankciók alternatív alkalmazása és az elterelés formálja.

Az elfogadott jogszabály bevezette az 1978. évi IV. törvény fogalomrendszerébe az erőszakos többszörös visszaeső kategóriáját, ami lényegében megegyezett a fentebb tárgyalt „erőszakos visszaeső” meghatározásával. Azonban releváns különbség mégis megfigyelhető: a beiktatott definíció már tartalmazott egy 3 éves időkorlátot, továbbá a korábbi miniszteri indokolás által meghatározott személy elleni erőszakos bűncselekmények is taxatív felsorolt módon bekerültek az értelmező rendelkezések közé. (A kategóriák részletes, összehasonlító tárgyalására a hatályos Büntető Törvénykönyvre vonatkozó részben kerül sor. Ennek indoka, hogy hatályon kívül kerültek a szabadságvesztés végrehajtásának részbeni felfüggesztésére vonatkozó szabályok, amelyek érintik a visszaesőkre vonatkozó rendelkezéseket. Ehelyütt csak a többszörös és az erőszakos többszörös visszaesők fogalmát tárgyalom részletesen, tekintettel a Kúria 83. BK véleményében kifejtettükre.) A korábbi Btk. 137. §-a⁷ szerint:

- *Többszörös visszaeső* az, akit a szándékos bűncselekmény elkövetését megelőzően visszaesőként végrehajtandó szabadságvesztésre ítélték, vagy annak végrehajtását részben felfüggesztették, és az utolsó büntetés kitöltésétől vagy végrehajthatósága megszűnésétől a szabadságvesztéssel fenyegetett újabb bűncselekmény elkövetéséig három év még nem telt el.
- *Erőszakos többszörös visszaeső* az a többszörös visszaeső, aki mindhárom alkalommal személy elleni erőszakos bűncselekményt követ el.

A 83. számú BK vélemény maga is kimondja: az erőszakos többszörös visszaeső kategóriája a többszörös visszaeső kategória egy speciális esete. Ez annyit jelent: amely kritérium a többszörös visszaesőre vonatkozik, hogy megállapítható legyen az ehhez fűzött súlyosabb értékelés, az mind feltétele az erőszakos többszörös visszaesés fogalmának is. A visszaeső elkövetőkre vonatkozó fogalomrendszer struktúrája tehát

⁶ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 2009. évi LXXX. törvény.

⁷ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény 137. § 16. és 17. pont.

alulról fölfelé építkezve, a kevesebbtől a tartalmában több felé bővül. A 137. § 17. pontja szerinti meghatározás szükségképpen magába foglalja a többszörös visszaesőkenti elítélés minden elemét azzal a többlettel, hogy már a visszaesést megalapozó egy korábbi elítélés is személy elleni bűncselekmény miatt történt. A lényeg a visszaesőkenti elkövetés ténye, amely feltételezi a törvény által megkívánt három éves időbeli kapcsolatot is. A többszörös visszaesővé válás minimális feltétele a három esetben megvalósított szándékos bűncselekmény és ezért kiszabott végrehajtandó szabadságvesztés volt. További feltétel, hogy a törvény a cselekményt szabadságvesztéssel fenyegetse. Abban az esetben, ha ennek kiszabására nincs törvényi lehetőség, a többszörös visszaesés sem állapítható meg. Az erőszakos többszörös visszaeső tehát egy speciális többszörös visszaeső, olyan bünelkövető, aki mindháromszor személy elleni erőszakos bűncselekményt követett el. Nem állapítható meg azonban az ilyen elkövetés, ha az elkövetőt az elbírálás alapjául szolgáló személy elleni erőszakos bűncselekmény elkövetését megelőzően már visszaesőként, különös visszaesőként vagy akár többszörös visszaesőként elítélték ugyan, de ezek nem személy elleni erőszakos bűncselekmények miatt történtek. Ebben az esetben csak arra van lehetőség, hogy a többszörös visszaesői elkövetés kategóriáját állapítsák meg.⁸ Az erőszakos többszörös visszaesőre mindkét Büntető Törvénykönyv Általános része szigorúbb jogkövetkezményeket rendel alkalmazni, ezeket az alábbi táblázatban foglaltam össze.

1. táblázat: A többszörös és az erőszakos többszörös visszaesés jogkövetkezményei

		Többszörös visszaeső		Erőszakos többszörös visszaeső	
		1978. évi IV. törvény	2012. évi C. törvény	1978. évi IV. törvény	2012. évi C. törvény
Végrehajtási fokozat	vétség esetén	Börtön 43. § b) pont	Börtön 37. § b) pont	Börtön 43. § b) pont	Börtön 37. § b) pont
	2 évi vagy azt meghaladó szab.vesztés esetén	Fegyház 42. § (3) bek.	Fegyház 37. § (3) bek. b) pont, ba) alpont	Fegyház 42. § (3) bek.	Fegyház 37. § (3) bek. b) pont, ba) alpont
Feltételes szabadságra bocsátás fele rész letöltése után		nem alkalmazható 47. § (3) bek.	nem alkalmazható 38. § (3) bek.	nem alkalmazható 47. § (3) bek.	nem alkalmazható 38. § (3) bek.
Feltételes szabadságra bocsátás		lehet	nem alkalmazható, ha fegyház fokozatban kell végrehajtani 38. § (4) bek.	nem alkalmazható 47. § (3) bek.	nem alkalmazható 38. § (4) bek. b) pont
Próbára bocsátás		nem alkalmazható 72. § (4) bek. a) pont	nem alkalmazható 65. § (2) bek. a) pont	nem alkalmazható 72. § (4) bek. a) pont	nem alkalmazható 65. § (2) bek. a) pont
Szabadságvesztés végrehajtásának felfüggesztése		pártfogó felügyelet kötelező 82. § (2) bek., 91. § (6) bek.	nem alkalmazható 86. § (1) bek. a) pont	nem alkalmazható 91. § (1) bek. a) pont	nem alkalmazható 86. § (1) bek. a) pont

⁸ Kúria: 83. BK vélemény az erőszakos többszörös visszaesőkről, 2010. El. II. E.3/3.

Szabadságvesztési tételkeret felső határa	a felével emelkedik, max. 20 év 97. § (1) bek.	a felével emelkedik, max. 25 év 89. § (1) bek.	kétszeresére emelkedik, ha így meghaladná a 20 évet vagy életfogytiglan is a fenyegettség, akkor csak életfogytiglan 97/A. § (1) bek.	kétszeresére emelkedik, ha így meghaladná a 20 évet vagy életfogytiglan is a fenyegettség, akkor csak életfogytiglan 90. § (2) bek.
Enyhítő szakasz	csak különös méltánylást érdemlő esetben 97. § (2) bek.	csak különös méltánylást érdemlő esetben 89. § (2) bek.	nem alkalmazható 97/A. § (3) bek.	a 82. § (1) bek. alapján nem enyhíthető 90. § (3) bek. a) pont - ha e törvény Általános része lehetővé teszi – korlátlanul enyhíthető 90. § (3) bek. b) pont
Szabadságvesztés helyett más büntetés(ek)	lehet	lehet	nem alkalmazható 97/A. § (2) bek.	nem alkalmazható 90. § (1) bek.
Tevékeny megbánás	nincs helye 36. § (3) bek. a) pont	nincs helye 29. § (3) bek. a) pont	nincs helye 36. § (3) bek. a) pont	nincs helye 29. § (3) bek. a) pont

A feltételes szabadságra bocsátás kizárása az életfogytig tartó szabadságvesztés büntetésre ítétek esetében tényleges életfogytig tartó szabadságvesztést jelent. Jól érzékelhetővé vált a szankciórendszer szigorítása a 2009. évi LXXX. törvény egyes rendelkezései kapcsán. De hogyan is szigoríthat, milyen eszközök állnak ténylegesen még a jogalkotó rendelkezésére? Lényegre törően a következő lehetőségei vannak: szigoríthat a már meglévő rendelkezések súlyosításával, a büntetési tételhatárok emelésével, bővítheti a védett jogi tárgyak körét és új magatartásokat is kriminalizálhat, ezzel elérve a büntetőjog térhódítását a jogrendszer további területein. A jogalkotó a direkt mennyiségi alapú szigorítást elkerülheti, ha olyan megoldást választ, ami a jogalkalmazói szemlélet orientációjára törekszik és ehhez ad szempontokat. Az efféle megoldásra példa a középértékes bünteteskiszabás. A 2010-es országgyűlési választásokat követően bevezetésre kerülő 2010. évi LVI. törvény maga is a határozott szigorítást képviseli, ezáltal logikailag kapcsolódik az elkezdett kettős nyomtávú büntetőpolitika szigorítást követő szárnyához. Önmagában jogpolitikailag új jogintézménynek tekintendő, de szervesen kapcsolódik az erőszakos többszörös visszaeső fogalmához.

3. A T/25. SZÁMÚ JAVASLAT ÉS A 2010. ÉVI LVI. TÖRVÉNY

Már 2010 májusában, a Nemzeti Együttműködési Programjában kinyilatkoztatásra került az igény arra, hogy az emberi élet és a tulajdon elleni bűncselekmények ismételt elkövetőivel szemben szigorúbban kell fellépni, sokkal gyakoribb alkalmazása szükséges a tényleges életfogytig tartó börtönbüntetés intézményének. Megfogalmazásra került az elvárás a jogszabályok szigora, a büntetési tételkeretek növelése, az életfogytig tartó szabadságvesztés többszöri alkalmazása, az áldozatok védelme felé, hogy mindezen eszközök alkalmasak lesznek a bűncselekmények és a bűnelkövetők megfékezésére.⁹ Miután négy országgyűlési képviselő egyéni

⁹ A Nemzeti Együttműködés Programja, <http://www.parlament.hu/irom39/00047/00047.pdf> (2013.11.19.).

indítvány formájában benyújtotta a T/25. számú törvényjavaslatot¹⁰ és az Országgyűlés azt elfogadta, a 2010. évi LVI. törvény 2010. június 23-án hatályba lépett.¹¹ Bevezette a nemzetiszocialista és kommunista rendszerek bűneinek nyilvános tagadása büntetést, a közfeladatot ellátó személyek, főként a pedagógusok fokozott büntetőjogi védelmét, újra visszaállította a már egyszer, 1999 és 2003 között hatályban lévő középmerítésű büntetéskiszabást.

A három csapás néven ismertté vált szabályok egyrészt a bűnhalmazat (Btk. 85. § (4) bekezdés) esetén kiszabható büntetés mértékére vonatkozóan, másrészt a különös és többszörös visszaesőkre vonatkozó szabályok (Btk. 97. §) tekintetében, harmadrészt pedig az erőszakos többszörös visszaesővel szemben kiszabható büntetés (Btk. 97/A. §) vonatkozásában módosították az 1978. évi IV. törvényt. A miniszteri indokolásból világosan kiolvasható a jogalkotó szándéka arra nézve, hogy kimondottan olyan elkövetők tettének szigorúbb szankcionálást tűzte ki célul, akik bűnismétlőként, sorozatban valósítanak meg személy elleni erőszakos bűncselekményeket. Ehhez azonban rögtön hozzá kell tennünk, hogy a bevezetett rendelkezések a halmazati büntetéskiszabás szabályait is szigorították, így az a helyzet állt fenn, hogy a 2010. évi LVI. törvény idevonatkozó szakaszai egyforma bánásmódot írtak elő az erőszakos többszörös visszaesővel, valamint az első bűntényét véghezvivő, de egy vagy több cselekményével több bűncselekményt megvalósító elkövetővel szemben is. A konkrét rendelkezések:

„97/A. § (1) Az erőszakos többszörös visszaesővel szemben az erőszakos többszörös visszaesőkénti minősítést megalapozó személy elleni erőszakos bűncselekmény büntetési tételének felső határa szabadságvesztés esetén a kétszeresére emelkedik. Ha a büntetési tétel így felemelt felső határa a húsz évet meghaladja, vagy a törvény szerint a bűncselekmény életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető, az elkövetővel szemben életfogytig tartó szabadságvesztést kell kiszabni.

(2) Az erőszakos többszörös visszaesővel szemben a 38. § (3) bekezdése alkalmazásának nincs helye.¹²

(3) Az erőszakos többszörös visszaesővel szemben a büntetés enyhítésének nincs helye.”
A halmazatra vonatkozó szabály a Btk. 85. § (4) bekezdésében megfogalmazottak szerint:

„(4) Ha a bűnhalmazatban levő bűncselekmények közül legalább három a 137. § 17. pontjában meghatározott személy elleni erőszakos bűncselekmény, a (2) bekezdés szerinti büntetési tétel felső határa a kétszeresére emelkedik.¹³ Ha a büntetési tétel így felemelt felső határa a húsz évet meghaladja, vagy a törvény szerint bármelyik bűncselekmény életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető, az elkövetővel szemben életfogytig tartó szabadságvesztést kell kiszabni.”

A 2010-ben bevezetett szabályok nem tettek különbséget abból a szempontból, hogy három különböző alkalommal megvalósított elkövetés miatt történik-e meg a felelősségre vonás vagy a terhelt egyetlen alkalommal, egyetlen cselekményével valósította-e meg a vád tárgyává tett több bűncselekményt (azaz alaki halmazat létesült). A bírói jogalkalmazás során nem kerülhetett sor a különbségtételre, nem volt lehetőség eltérő büntetéskiszabás alkalmazására. A szabályozás érzéketlenné vált az abszolút határozott szankció beiktatásával az alábbi esetekben konkrétan meglévő különbségekre, így többek között mind az elkövetés, mind pedig az elkövető körülményeire, a társadalomra veszélyességre és a bűnösség fokára.

1. eset: 22 éves, büntetlen előéletű fiatalember 60 millió forintot rablás kísérletét követi el, de menekülés közben az őt üldöző rendőr felé dob egy, a földről felkapott macskakövet, amellyel 8 napon belül gyógyuló könnyű testi sértés okoz.

2. eset: 45 éves bűnismétlő férfi, 200 millió forintot rabol egy pénztárból, amely cselekménye során a banki alkalmazottat lelövi, aki életét veszti és az őre leadott lövéssel súlyos testi sértést okoz.

¹⁰ T/25. számú törvényjavaslat a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról <http://www.parlament.hu/irom39/00025/00025.pdf> (2013.09.21.).

¹¹ A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 2010. évi LVI. törvény.

¹² Btk. 38. § (3) bekezdés: „Ha a bűncselekmény büntetési tételének felső határa háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb, akkor szabadságvesztés helyett közérdekű munka, pénzbüntetés, foglalkozástól eltiltás, járművezetéstől eltiltás vagy kiutasítás, illetőleg e büntetések közül több is kiszabható.”

¹³ Btk. 85. § (2) bekezdés: „A büntetést a bűnhalmazatban lévő bűncselekmények büntetési tételei közül a legsúlyosabbnak az alapulvételével kell kiszabni.”

A kell kiszabni kitétel gátat szabott a büntetéskiszabásra vonatkozó elvek, az arányos büntetés, az egyéniesítés, az enyhítő szabályok, a bírói szabad mérlegelés érvényesülésének, így érintette végső soron a jogbiztonság és az alkotmányos büntetőjoggal szemben támasztott alapkövetelményeket. De miben változott a szabályozás a 2012. évi C. törvény hatálybalépésével?

4. AZ ÚJ BÜNTETŐ TÖRVÉNYKÖNYV HATÁLYBA LÉPÉSE – A 2012. ÉVI C. TÖRVÉNY IDEVONATKOZÓ RENDELKEZÉSEI

A 2012. évi C. törvény megalkotása és hatályba léptetése számos ponton változást hozott a szabályozásban, így például az 1. táblázatban már ismertetésre kerülő, a többszörös és erőszakos többszörös visszaesőkre vonatkozó jogkövetkezmények körében is. További tartalmi és szerkezeti változásokat hozott az új kódex az Általános részi szabályozás és az Értelmező rendelkezések területén is, ezek röviden összefoglalva az alábbiak:

- A bűnhalmazatra vonatkozó Általános részi szabályok konkrét változása.
- Az erőszakos többszörös visszaesőkre vonatkozó Általános részi szabályok változása.
- A személy elleni erőszakos bűncselekmények taxatív felsorolásának változása.
- A visszaesők, a különös visszaesők, a többszörös visszaesők, valamint az erőszakos többszörös visszaesők fogalmának változása.

A bevezetésre kerülő esetlegesen új szabályok és a régi szabályozás közötti eltérések minél jobb megvilágítása érdekében a konkrét normaszövegek táblázatban történő összevetését tartom a legcélszerűbbnek. Céloom elsősorban a különbségek láttatása és csak másodsorban a bekövetkező változások magyarázata.

4.1. A SZEMÉLY ELLENI ERŐSZAKOS BŰNCSELEKMÉNYEK KÖRÉNEK VÁLTOZÁSA

A témakör vizsgálata fontos, hiszen a bűncselekmények e kategóriája mind az erőszakos többszörös visszaeső fogalomnál, mind pedig a büntetéskiszabás területén megjelenik. Egyértelműen szükséges a taxatív felsorolás további fenntartása, ugyanakkor a jogalkotó az új Büntető Törvénykönyvben, a Záró részben elhelyezett értelmező rendelkezések között, a 459. § 26. pontjában a)–l) pontig már címek szerinti bontásban, az azonos címek alá tartozó cselekményeket a jogszabályhely megjelölésével is feltünteti, így áttekinthetőbb helyzetet teremt a korábbiaknál. Az 1978. évi IV. törvény 137. § 17. pontjában, az erőszakos többszörös visszaesőkre vonatkozó értelmező rendelkezésnél folyamatos felsorolásban voltak megtalálhatóak a személy elleni erőszakos bűncselekmények. Érdemi eltérés a két törvényben foglaltaknál, hogy az új szabályozás szerint a könnyű testi sértés vétsége és a súlyos testi sértés előkészülete vétsége (új Btk. 164. § (2) és (7) bekezdése), valamint a rablás előkészületének vétsége (új Btk. 365. (5) bekezdése) kikerül ebből a körből.

4.2. A VISSZAESŐK, KÜLÖNÖS VISSZAESŐK, TÖBBSZÖRÖS VISSZAESŐK, ERŐSZAKOS TÖBBSZÖRÖS VISSZAESŐK FOGALMÁNAK VÁLTOZÁSA

A fogalom lényegileg nem változik a korábbi definíciókhoz képest az új szabályozásban, azonban a konkrét megfogalmazásnál az előfeltételek köréből kimarad a részben felfüggesztett szabadságvesztés büntetésre utalás, tekintettel arra, hogy a vonatkozó általános részi rendelkezést a 2012. évi C. törvény nem vette át, így az hatályon kívül helyezésre került 2013. július 1-jétől.

2. táblázat: A visszaesői kategóriákra vonatkozó megfogalmazás változása.

1978. évi IV. törvény Értelmező rendelkezések 137. §	2012. évi C. törvény Záró rész 459. §	2012. évi CCXXIII. törvény ¹⁴
14. visszaeső a szándékos bcs. elkövetője, ha korábban szándékos bcs. miatt végrehajtható szabadságvesztésre ítélték, vagy annak végrehajtását részben felfüggesztették, és a büntetés kitöltésétől vagy végrehajthatósága megszűnésétől az újabb bcs. elkövetéséig 3 év még nem telt el	31. visszaeső a szándékos bcs. elkövetője, ha korábban szándékos bcs. miatt végrehajtható szabadságvesztésre ítélték, és a büntetés kitöltésétől vagy végrehajthatósága megszűnésétől az újabb bcs. elkövetéséig 3 év még nem telt el	4. § (2) A Btk. 459. § (1) 31. pontja alkalmazásában visszaesőnek minősül az is , akivel szemben korábban – az 1978. évi IV. tv. 90. §-a alapján – szándékos bcs. miatt a szabadságvesztés végrehajtását részben felfüggesztették, és a büntetés kitöltésétől vagy végrehajthatósága megszűnésétől az újabb bcs. elkövetéséig 3 év még nem telt el.
15. különös visszaeső az a visszaeső, aki mindkét alkalommal ugyanolyan vagy hasonló jellegű bűncselekményt követ el	a) a különös visszaeső az a visszaeső, aki mindkét alkalommal ugyanolyan vagy hasonló jellegű bűncselekményt követ el	4. § (1) A Btk. 459. § (1) 31. pont a) alpontja alkalmazásában, ha az elkövető a korábbi bcs-t a Btk. hatályba lépését megelőzően követte el, figyelembe kell venni az 1978. évi IV. tv. szerinti ugyanolyan vagy hasonló jellegű bűncselekményeket is.
16. többszörös visszaeső az, akit a szándékos bcs. elkövetését megelőzően visszaesőként végrehajtható szabadságvesztésre ítélték, vagy annak végrehajtását részben felfüggesztették, és az utolsó büntetés kitöltésétől vagy végrehajthatósága megszűnésétől a szabadságvesztéssel fenyegetett újabb bcs. elkövetéséig három év még nem telt el	b) a többszörös visszaeső az, akit a szándékos bcs. elkövetését megelőzően visszaesőként végrehajtható szabadságvesztésre ítélték, és az utolsó büntetés kitöltésétől vagy végrehajthatósága megszűnésétől a szabadságvesztéssel fenyegetett újabb bcs. elkövetéséig három év még nem telt el	-
17. erőszakos többszörös visszaeső az a többszörös visszaeső, aki mindhárom alkalommal személy elleni erőszakos bűncselekményt követ el	c) az erőszakos többszörös visszaeső az a többszörös visszaeső, aki mindhárom alkalommal személy elleni erőszakos bűncselekményt követ el	4. § (3) A Btk. 459. § (1) 31. pont c) alpontja alkalmazásában, ha az elkövető legalább egy bűncselekményt a Btk. hatálybalépését megelőzően követett el, figyelembe kell venni az 1978. évi IV. törvény 137. § 17. pontja szerinti bűncselekményeket is.

A visszaesőként kezelendő bűnismétlők feltüntetésének szerkezete is megváltozott, ahogyan a táblázatban is látható, pontokba szedésre került. Tekintettel arra, hogy a személy elleni erőszakos bűncselekmények taxatív felsorolása megtörtént, így elegendő csupán erre hivatkozni a c) pontban az erőszakos többszörös visszaesőknél a jogalkotónak. A 2012. évi CCXXIII. törvény új Btk.-hoz kapcsolódó átmeneti rendelkezésekkel a törvényhozó elkerüli a helyenként megváltozott bűncselekmény elnevezésekből esetlegesen fakadó jogbizonytalanságokat.

¹⁴ A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény hatálybalépéséhez kapcsolódó átmeneti rendelkezésekről és egyes törvények módosításáról szóló 2012. évi CCXXIII. törvény.

4.3. AZ ÁLTALÁNOS RÉSZI SZABÁLYOK VÁLTOZÁSA (RÉGI BTK. 97/A. § ÉS A 85. §(4) BEKEZDÉSE)

3. táblázat: Az erőszakos többszörös visszaesőkre vonatkozó 97/A. § tartalmi változása.

1978. évi IV. törvény	2012. évi C. törvény
<p>97/A. § (1) Az erőszakos többszörös visszaesővel szemben az erőszakos többszörös visszaesőkénti minősítést megalapozó, súlyosabban büntetendő személy elleni erőszakos bűncselekmény büntetési tételének felső határa szabadságvesztés esetén a kétszeresére emelkedik. Ha a büntetési tétel így felemelt felső határa a húsz évet meghaladja, vagy a törvény szerint a bűncselekmény életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető, az elkövetővel szemben életfogytig tartó szabadságvesztést kell kiszabni.</p> <p>(2) Az erőszakos többszörös visszaesővel szemben a 38. § (3) bekezdése alkalmazásának nincs helye.</p> <p>(3) Az erőszakos többszörös visszaesővel szemben a büntetés enyhítésének nincs helye.</p>	<p>90. § (1) Erőszakos többszörös visszaesővel szemben a 33. § (4) bekezdése nem alkalmazható.</p> <p>(2) Az erőszakos többszörös visszaesővel szemben az erőszakos többszörös visszaesőkénti minősítést megalapozó, súlyosabban büntetendő személy elleni erőszakos bűncselekmény büntetési tételének felső határa szabadságvesztés esetén a kétszeresére emelkedik. Ha a büntetési tétel így felemelt felső határa a húsz évet meghaladná, vagy a törvény szerint a bűncselekmény életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető, az elkövetővel szemben életfogytig tartó szabadságvesztést kell kiszabni.</p> <p>(3) Az erőszakos többszörös visszaesővel szemben a büntetés</p> <p>a) a 82. § (1) bekezdése alapján nem enyhíthető,</p> <p>b) - ha e törvény Általános Része lehetővé teszi - korlátlanul enyhíthető.</p>

Az erőszakos többszörös visszaesők esetében az enyhítő szakasz alkalmazásának nincs helye, azonban – a korábbi szabályozástól eltérően – az új törvény már az Általános részben meghatározott esetekben, így például korlátozott beszámítási képesség fennállása esetén, a korlátlan enyhítést lehetővé teszi.

4. táblázat: A bűnhalmazatra vonatkozó 85. § (4) bekezdés tartalmának változása

1978. évi IV. törvény	2012. évi C. törvény
<p>85. § (4) Ha a bűnhalmazatban levő bűncselekmények közül legalább három a 137. § 17. pontjában meghatározott személy elleni erőszakos bűncselekmény, a (2) bekezdés szerinti büntetési tétel felső határa a kétszeresére emelkedik. Ha a büntetési tétel így felemelt felső határa a húsz évet meghaladná, vagy a törvény szerint bármelyik bűncselekmény életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető, az elkövetővel szemben életfogytig tartó szabadságvesztést kell kiszabni.</p>	<p>81. § (4) Ha a bűnhalmazatban levő bűncselekmények közül legalább három különböző időpontokban elkövetett befejezett személy elleni erőszakos bűncselekmény, a (2) bekezdés szerinti büntetési tétel felső határa a kétszeresére emelkedik. Ha a büntetési tétel így felemelt felső határa a húsz évet meghaladná, vagy a bűnhalmazatban lévő bűncselekmények bármelyike életfogytig tartó szabadságvesztéssel is büntethető, az elkövetővel szemben életfogytig tartó szabadságvesztést kell kiszabni. Ha azonban e törvény Általános Része lehetővé teszi, a büntetés korlátlanul enyhíthető.</p>

A (4) bekezdést, mint ismeretes a 2010. évi LVI. törvény illesztette be a régi Btk. rendelkezései közé és ezen alapján véve a 2013. július 1-jétől hatályos szabályozás sem változtatott számottevően. A személy elleni erőszakos bűncselekményeket magvalósító bűnismétlők vonatkozásában a bűnhalmazatban lévő legsúlyosabb bűncselekmény büntetési tételének felső határát rendeli a kétszeresére megemlíni, amennyiben azok közül legalább három, személy elleni erőszakos bűncselekmény. A régi Büntető Törvénykönyvtől eltérően azonban az új törvény csak a **különböző időpontokban elkövetett, befejezett** bűncselekmények vonatkozásában írja ezt elő. Amennyiben a büntetési tétel így felemelt felső határa a húsz évet meghaladja, vagy a hal-

mázatban lévő bűncselekmények közül a törvény szerint valamelyikre életfogytig tartó szabadságvesztés is kiszabható, akkor azt ki kell kötelezően szabni. A kódex további rendelkezése azonban az Általános részben meghatározott esetekben lehetővé teszi *a korlátlan enyhítést*. Tehát a fentieket összegezve megállapíthatjuk, hogy a halmazati büntetésként kiszabott életfogytig tartó szabadságvesztés kötelező alkalmazásának köre szűkült, *csak anyagi bűnhalmazatot* képező, *befejezett bűncselekmények* esetén kerülhet sor e rendelkezés alkalmazására. További szűkítést jelent a fentebb már ismertetett személy elleni erőszakos bűncselekmények megváltozott köre.

A bemutatottakon keresztül látszik, hogy a kezdeti szabályozáshoz képest a jogalkotó az új Büntetőkönyvben lefektetett rendelkezéseknél már kisebb kompromisszumokra hajlandó volt, de mindenestre elmozdult szilárd elhatározásától, noha továbbra is meghagyta a szabályozásban a kell kiszabni kitételeket. Azonban, a változtatások ellenére, adott esetben még mindig feltűnően nagy igazságtalanságokhoz vezethet a szabályozás. Itt elsősorban arra gondolok, hogy egy viszonylag rövid idő alatt végbemenő cselekménysorozattal kapcsolatban továbbra is könnyen találhat büntetlen előéletű terheltet a jogalkalmazó a vádlottak padján, három befejezett, köztük egy súlyos személy elleni erőszakos cselekmény anyagi halmazatban való megvalósítása okán. Továbbra is fennálló probléma a cselekmények esetleges azonos alkalommal történő elbírálása miatt a jogszabály szigorára és nem a bírói mérlegelésre bízni az elkövetőt. Azonban mindenképp biztató a jövőre nézve, hogy ha kis lépésekben és módosításokban is, de a jogalkotó képes és hajlandó is csiszolni a helyenként igazságtalanság döntést kikényszerítő szabályozás érdes mivoltán.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- [1.] BALLA LAJOS: Adalékok a visszaeső bűnelkövetők megítéléséhez a magyar büntetőjogban, in *Bírák lapja*, 2011/1-2. szám, 113-129. o.
- [2.] BEKE-MARTOS JUDIT: Three Strikes Law. A három csapás törvénye Amerikában, in *Rendészeti szemle*, 2009/9. szám, 97-110. o.
- [3.] FÁBRY, ANTON: A „Három csapás” büntetési elv bevezetése és ennek tapasztalatai Szlovákiában, in *Ügyészek Lapja*, 2010/6. szám, 127-133. o.
- [4.] KÓNYA ISTVÁN: A három csapás bírói szemmel, in *Magyar jog*, 2011/ 3. szám, 129-135. o.

FELHASZNÁLT JOGFORRÁSOK

- [1.] A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény.
- [2.] A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 2009. évi LXXX. törvény.
- [3.] A Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról szóló 2010. évi LVI. törvény.
- [4.] A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény.
- [5.] A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény hatálybalépéséhez kapcsolódó átmeneti rendelkezésekről és egyes törvények módosításáról szóló 2012. évi CCXXIII. törvény.

FELHASZNÁLT INTERNETES FORRÁSOK

- [1.] Kúria: 83. BK vélemény az erőszakos többszörös visszaesőkről, 2010. El. II. E.3/3.
- [2.] T/25. számú törvényjavaslat a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény módosításáról <http://www.parlament.hu/irom39/00025/00025.pdf> (2013.09.21.).
- [3.] T/8875. sz. törvényjavaslat <http://www.parlament.hu/irom38/08875/08875.pdf> (2013.11.24.).